

Sándor Mária

A Margittai Fazekas Ipartársulat alapszabályai

Margittán a fazekas mesterség több évszázados múltra tekint vissza. Története kutatójának, Emődi Jánosnak a 18. századból 150 fazekas, a 19–20. századból (1848-tól 1961-ig) további 601 fazekas nevét sikerült megtalálni levéltári forrásokban.¹

A Margittai Fazekas Céh megalakulásának pontos dátumát nem ismerjük. Céhszabályzatait 1847 szeptemberében V. Ferdinánd jóváhagyja.² A Nagyváradon megőrzött céhes iratok közül a legrégebbi 1807. évről való,³ céhjegyzőkönyvük 1848. március 15-ével indul.⁴

Az 1872. évi ipartörvény⁵ megszünteti a céheket, a törvény életbe lépése után egy év állt rendelkezésre az ipartársulatok létrehozására.⁶ A megszünt céhek vagyona átszállt az új szervezetre. Gyakran a céhek felvették az ipartársulat nevet, és úgy folytatták munkájukat, ezért sokszor a céhes iratokban találjuk az ipartársulatokra vonatkozó feljegyzéseket is.⁷

A margittai fazekasok céhjegyzőkönyve ugyanakkor nem tartalmaz utalást az ipartársulat megalakulásának konkrét időpontjára, sőt 1869 és 1876 között nem találunk bejegyzést ebben a dokumentumban. A *margittai fazekas ipartársulat alapszabályai* című irat 1874. október 1-jén kelt,⁸ aláírói a szabályzatban megjelölt mód szerint: elnök, alelnök, jegyző és tizenkét választmányi tag. A szövege a még 1860-ban kiadott ipartársulati alapszabály alapján készülhetett, amely mintaként szolgált a később megalakult ipartársulatoknak.⁹ Így a margittai, 1874-es dokumentum is lefekteti a szervezet működésének szabályait, többek között a belépésre és kilépésre nézve, továbbá tisztzza a tagok jogait és kötelességeit, meghatározza a társulat működését, szervezeti felépítését és a megszűnés vagy más társulatba való beolvadás esetén teendőik körét.

A dokumentumot a mai helyesírás szerint, alakhűen közöljük, a sok esetben hiányzó központozást is pótoltuk, a rövidítéseket és a régies jelöléseket feloldottuk. Két olvashatatlan szót szögletes zárójelben jelöltünk, a bizonytalan olvasat esetében [?] jelöléssel éltünk. Szintén szögletes zárójelben kerültek a levéltáros által adott oldalszámok is.¹⁰

¹ Emődi 2013. 30–72.

² MNL OL E 166. 5. d. P13810/1490. 847. [Ferdinánd 5. No. 325.] és MNL OL A 74. 962.

³ ANR DJB Céhes iratok. 10. cs. Felszabadult legények protokolluma. Idézi: Emődi 2013. 17.

⁴ ANR DJB Margittai kisiparosok egyesülete. (Asociația micilor meseriași Marghita 72. lelt. sz.) 18.a cs.

⁵ 1872. évi VIII. tv. 83. §.

⁶ Három hónap a céhek megszűnésére és 9 hónap az ipartársulatok létrehozására.

⁷ Szendiné 1994. 199. A margittai fazekasok céhjegyzőkönyve egészen 1919. évig tartalmaz bejegyzéseket, de ott már ipartársulat néven emlegetve a szervezetet.

⁸ ANR DJB Céhes iratok. (Fondul Breslelor 1137. lelt. sz.) 14. cs. 122–128v. Ezúton köszönöm Emődi Jánosnak, hogy az iratról készített felvételeit átadta feldolgozásra.

⁹ Szendiné 1994. 200.

¹⁰ A levéltári munka során az oldalszámozásban hiba történt, a 129. oldal után ismét a 127. következik, ezt követve jelöltem a közlésben is az oldalszámokat.

[122.]   A margittai fazekas ipartársulat
                    Alapszabályai

A társulat célja és eszközei

1.§ A fazekastársulat célja a társulati tagok közös iparérdekeit előmozdítani, nevezetesen:

1. A társulati tagokat vagy hozzátartozóikat az őket véletlenül érhető ínségtől megóvni; e célra:

a: betegsegélyző pénztárt alapít, melyből a tagok betegségük esetén segélyt nyerjenek.

b: temetkezési pénztárt alapít, melyből a tagok vagy házasfeleik temetkezési költségei fedeztetnek.

c: évdíj- és segélypénztárt alapít, melyből az elaggott vagy véletlen szerencsétlenség által munkaképtelenné vált szegény tagok, vagy haláluk után azok gyámoltalan özvegyei bizonyos évenkénti összeget, vagy egyszerismindenkorra bizonyos segélyt nyernek.

Ezen pénztárak mindegyikére nézve külön szabályzatok létesítetnek, melyek értelmében a kezelés és segélyadás iránti intézkedés az érdekeltek részére biztosított; annak idején a földművelés-ipar és kereskedelemügyi m. kir. ministériumnak bemutatandók lesznek.

2. A fazekasipar körében az ipartörvény korlátai közt a munkaadók és munkások közötti viszonyban szigorú rendet meghonosítani; e célra:

a: Az iparosok és segédzemélyzetek közt keletkezhető súrlódás és peres kérdések kiegyenlítésére békéltető bizottságot állít fel, melybe egyenlő számmal segédek is felvételnek.

b: Őrködik afelett, hogy az ipartörvénynek a munkaadók és munkások közötti viszonyokra vonatkozó szabályai mindkét részről pontosan megtartassanak, s azon esetben, ha ama szabályok meg nem tartásából a tagokra hátrány háromolhatnék, a sértett tag jogainak és érdekeinek érvényesítésében segédkezet nyújt, illetőleg a jogokat és érdekeket a társulat [122. v.] költségén vagy a társulati ügyész által érvényesíti.

3. A társulati tagokat a munkás vagy a munkahiányból eredő bajok ellen lehetőleg védeni. E célra adatokat gyűjt, a fazekasipar munkaviszonyairól, azok alapján a társulati tagok részére munkások, esetleg munkaszerzésben közvetítőleg működik. (lásd 5§. 4.)

4. Odaműködni, hogy a társulati tagok a termelésben és terményeik értékesítésében a nagy üzlet előnyeiben részesüljenek. E célra:

a: Kölcsönpénztárt (hitelegyletet) létesít vagy annak létesítéséhez hozzájárul, melyből a tagok olcsó kölcsönt nyerhetnek, s melyre nézve a társulati vagyon alapul szolgálhat.

b: Raktárt, nyersanyagszerzési egyletet létesít, melynek közvetítésével a tagok az üzletükhöz szükséges nyersanyagokat jó minőségben beszerzési áron vehessék.

c: Árucarnokot (közös raktározási egyletet) létesít, melyben a tagok készítményeiket együttesen áruba bocsáthatják.

d: Odaműködik, hogy tagjai összeműködő termelő társulatokba lépjenek, illetőleg ily társulatokba alakíthassanak, iparuk közös műhelyben való űzésére vagy nagyobb szerű gépek közös használatára. Ezen intézetek, melyekben csak társulati tagok lehetnek részesek, külön alapszabályok szerint igazgattatnak, melyek annak idejében a földművelés-ipar és kereskedelemügyi m. kir. minisztériumnak bemutatandók.

5. A fazekasipar fejlődését lehetőleg előmozdítani, s ezáltal annak versenyképességét emelni. E célra:

a: A társulat lehetőleg előmozdítsa a fazekasiparban foglalkozó tanoncok és segédek általános és szakbeli kiképzését, különösen azáltal, hogy a fennálló tanonci iskolát segízi, azok pontos látogatását saját körében előmozdítja.

b: Azon intézeteket és intézményeket, melyek a hazai ipar emelésére vagy az iparosok értelmi fejlődésére törekszenek, ebbeli törekvésükben tehetsége szerint támogatja és előmozdítja.

2.§ A társulat székhelye: Margitta

[123.] A társulatba való belépés és az abból való kiválás

3.§ Társulati tag lehet minden fazekas iparos, ki iparát Margitta város területén és 5 mértföld vidékén az ipartörvény I. II. III. §-aiban előírt kellékeinek megfelelőleg s a IV. § kívánalma szerint iparhatóságnál előleges bejelentés mellett önállólag gyakorolja.

Nők és kiskorúak is lehetnek a társulat tagjai, azonban jogaikat a társulati gyűléseken csak társulati tag mint meghatalmazott által gyakorolhatják.

A tagok felvétele rendszeren az elnöknél vagy jegyzőnél való jelentkezés folytán a választmány határozata által történik, oly belépés-kívánók azonban, akik valamely becsstelenítő bűntény miatt elítéltek, csak azon esetben vétetnek fel, ha a közgyűlés a felvételt szavazattöbbséggel elhatározza.

Minden tag a belépés alkalmával megkapja az alapszabályok egy példányát, és egy munkakönyvet, mely nyomtatványok fejében és belépési díj nem alatt 10, azaz tíz forintot fizet a társulat pénztárába.

4. § A tagság véget ér a tag halála vagy elköltözése vagy kilépési nyilatkozata által, mely utóbbi esetben a kilépő az azon évre eső tagdíjakat még befizetni tartozik.

Elhalt tag özvegye is kiskorú inasnak is tagsági jogára nézve az 1872-dik évi VIII. törvénycikk 31. § az irányadó.

Azonkívül a tagok sorából kizártnak tekintendő:

a: Aki alapszabályszerű kötelezettségét nem teljesíti nevezetesen: a választmány által ismételve tett intés dacára egy éven át nem fizeti be a tagdíjakat, melyet azonban a társulat törvény által behajthat.

b: Aki bectelenítő bűntény miatt elítéltetik, vagy a választmány határozata által ismételve kifejezett intő dacára erkölcstelen életet folytat.

Az első esetben a kizárás a bírói ítélet közvetlen folyamánya, az utóbbi esetben a kizárásra közgyűlési határozat szükséges.

Valamennyi említett esetben a kilépő tagoknak, illetőleg örököseinek csupán az 1§ 1. a, b, c pontjai alatt foglalt segélypénztárakba és a társulat által [olvashatatlan két szó] külön befizetés útján létesített intézetekbe [123. v.] és vállalatokba befektetett járu-lékához van joga, melyeknek mily mérvben és módozatok melletti visszatérítése iránt az eme pénztárak és vállalatokra fennálló külön alapszabályok rendelkeznek.

Minden kilépés a választmánynak a legközelebbi ülésén bejelentendő.

Ha valamely tagra nézve oly körülmény merül fel, mely az illetőnek kizárását vonhatja maga után, a választmány határozatot hoz, mely ideiglenes érvényességgel bír a legközelebbi közgyűlésig, midőn is végleges határozat által az illető tag vagy végleg kizáratik, vagy továbbra is társulati tagnak nyilváníttatik.

5. § A tagok jogai és kötelességei

Minden tagnak jogában áll:

1. A társulat gyűlésein személyesen (nők és elhalt iparosok kiskorú örökösei, csak társulati tag mint meghatalmazott által, és pedig oly formán, hogy egy-egy tag a magáé mellett még csak egy szavazati jogot gyakorolhat meghatalmazás útján), szóval és szavazattal részt venni. E jog gyakorlása másra át nem ruházható.

2. A betegsegélyző és temetkezési pénztár, valamint az évdíj- és segélypénztár jótéteményeit az arra fennálló szabályok értelmében igénybe venni.

3. A munkaviszonyból eredő súrlódások és peres kérdések eseteiben a társulat közbejvetelét illetőleg jogvédő segélyét igénybe venni.

4. A társulat által vezetett munka statisztikai adatokat megtekinteni, és a társulat közvetítését a munkás- esetleg a munkaszerzésben élvezni.

5. A társulat által kezdeményezett közös vállalatokban (hitelegylet, nyersanyag-beszerzési, közös raktári, árucsarnok, temetőtársulat) az ezekre nézve szerkesztendő külön szabályok értelmében részt venni.

Ezzel szemben minden tag kötelezve van:

1. Az alapszabályoknak és alapszabályok értelmében hozott határozatoknak pontosan eleget tenni, és általában a társulat becsületét és érdekeit tehetségehez képest előmozdítani.
2. Az alábbi kulcs szerint megállapított tagsági járulékokat pontosan megfizetni.

[124.] Tagsági járulékok

6. § A 3. §-ban érintett beiratási díjon kívül, mely a tagság tartalmára, egyszer s mindenkorra fizettetik, minden tag évnegyedenként 25 azaz huszonöt krajcárt tartozik a társulat pénztárába fizetni.

Ha a tagdíjak összege az évi költségvetés által megállapítandó, társulati kiadások fedezésére nem elegendő, a hiány a közgyűlés által megszabott pótlék kivetése útján fedeztetik.

E pótlék az egyes tagokra egyenletesen vettetik ki.

A társulat szervezete

7. § A társulat ügyeinek intézésére hivatva vannak:

1. a tisztviselők, nevezetesen: az elnök és alelnök, a jegyző és pénztárnok, a számvevő, az ügyész.

2. a választmány

Elnök

8. § A társulatelnök és alelnöke a társulat rendes közgyűlésén a társulati tagok köréből titkos szavazat útján általános szavazattöbbséggel 3 évre választatik, oly módon:

Először az elnökre és ennek megválasztása után az alelnökre külön adatnak be a szavazatok, időközben netalán bekövetkező üresedés esetében rendkívüli közgyűlés útján új elnök, illetőleg alelnök választandó, kik ezen tisztséget az érintett 3 évből még hátralévő időn át viselik.

Az elnök:

a. Képviseli a társulatot a hatóságok és harmadik személyek irányában, miért is minden okiratnak, mely által a társulatra nézve jog és kötelezettség állapíttatik meg, a jegyző mellett az elnök által is aláírva kell lenni.

b. Összehívja a választmányi üléseket és közgyűlést, és azokon elnököl, adja a szót sorrendben és mondja ki a határozatot általános szótöbbség alapján. Szavazategyenlőség esetében az elnök szava dönt.

c. A közgyűlési illetőleg választmányi határozatok végrehajtását, valamint a folyó ügyek intézését vezeti, illetőleg a jegyzőnek azok intézésére [124. v.] nézve utasítást ad.

d. Halasztást nem szenvedő esetekben kisebb, 5 azaz öt Ft-ot felül nem haladó összeget utalványozhat, de erről a legközelebbi választmányi ülésnek indokolt számot adni tartozik.

Az elnök akadályoztatása esetében az elnöki jogok gyakorlása és kötelességének teljesítése az alelnököt illeti.

Jegyző

9. § A jegyző ki nem tag is lehet, titkos szavazat útján általános szavazattöbbséggel a közgyűlés jóváhagyása mellett a választmány által választatik, mely a közgyűlésileg megállapított költségvetés határain belül fizetését is meghatározza.

Jegyző

- a. A közgyűlés és választmányi ülése tanácskozásait előkészíti, az ügyeket előterjeszti, s a határozatokat jegyzőkönyvbe veszi, melyből a határozatok által érdekeltnek kivonatokat ad.
- b. A társulat tagjairól névlajstromot vezet, melyből a felvett tagokat belépésük sorrendje szerint bevezeti, a kilépetteket kitörli.
- c. A társulati határozatok és folyó ügyeket az elnök utasítása szerint végrehajtja illetőleg elintézi, a társulat levelezését végzi.
- c. A társulati tagok által felfogadott tanoncok és segédek szerződésénél az érdekeltek kívánatára közbenjár, a társulati tagoknál foglalkozásban levő segéd-személyzetről könyvet vezet.

Akadályoztatása esetében a választmány gondoskodik helyettesítéséről.

Pénztárnok

10. § A pénztárnok a választmány által titkos szavazás útján általános szavazattöbbséggel 3 évre választatik.

A pénztárnok vesz be, kezeli és adja ki a társulati pénzeket a 18-23 §-k határozmányai értelmében.

A pénzkezelés pontosságáért vagyoni felelősséggel tartozik.

Számvevő bizottság

11. § A rendes évi közgyűlésen titkos szavazás útján általános szótöbbséggel [125.] 3 számvevő választatik, kiknek kötelessége a pénzkezelés és számvitel felett, ezzel összefüggésben azonban az összes ügyvitel felett is, amennyiben a pénzbeli kiadásokkal jár, őrködni, a netalán felmerülő hiányok elhárításáról gondoskodni. E célra a számvevő bizottság a pénztárt bármikor megvizsgálhatja.

Ha a pénzkezelésben vagy ügyvitelben bármely társulati közeg részéről oly hanyagságot vagy pontatlanságot venne észre, melyből a társulatra nézve anyagi kár háromoltatnék. A számvevő bizottságnak kötelessége ez ügybeni intézkedés végett a választmánynak, vagy ha a hiba a választmányban volna, a közgyűlésnek összehívását kívánni, és ha az elnökség e kívánatot teljesíteni vonakodnék, a számvevő bizottság a választmányt illetőleg a közgyűlést saját nevében is összehívhatja.

Ügyész

12. § Az ügyész a választmány által titkos szavazás útján általános szótöbbséggel választatik.

A társulat részére szükségelt jogi ügyiratokat szerkeszteni, a társulat jogi ügyeiben mint ügyvéd működik, az egyes tagok részéről az ipartörvény alapján emelhető és a választmány vagy elnök által hozzáutalt panaszokat közigazgatási vagy törvénykezési úton leendő orvoslását eszközli.

Működéséről a választmánynak jelentést tesz, mely számára a közgyűlés jóváhagyása mellett évről évre vagy fontosabb ügyekben esetről esetre a teljesített munkához képest méltányos tiszteletdíjat utalványoz a társulat pénztárából.

Választmány

13. § A választmány áll az elnökön és az alelnökön, jegyzőn é számvevőkön kívül 12 választmányi tagból, kik az évi rendes közgyűlésen titkos szavazás útján viszonylagos szótöbbséggel 3 évre választatnak, olyképp azonban, hogy a választottaknak egyharmada évenként kilép. Az első két évben a kilépők a sors által, a későbbi éveken a kitöltött működési tartam által jelöltetnek. A kilépők újraválaszthatók.

Az időközben netalán megürülő helyek betöltésére a legközelebbi közgyűlésig a megválasztott tagok legtöbb szavazatot nyert tag [125. v.] hivatnak meg.

14. § A választmány havanként legalább egyszer, és pedig minden hónap egy bizonyos előre megjelölt napján és órájában rendes, azon kívül pedig valahányszor szükségesnek mutatkozik, rendkívüli ülést tart.

Ily esetben a választmányi ülés tárgyai a választmányi tagoknak megfelelő módon eleve tudtul adandók. Határozathozatalra, a tisztviselőket is beleértve, az összes választmányi tagok többségének jelenléte szükséges. Ha határozatképes szám meg nem jelennek, 8 napi határidőn belül új ülés hívandó össze, melyen az első alkalommal előre kihirdetett tárgyakban a jelenlévők számára való tekintet nélkül érvényes határozat hozható.

Háromszori igazolatlan elmaradás esetében az illető választmányi tag tagságáról lemondottnak, illetőleg tisztségére megürültnek tekintetik.

15. § A választmány ügykörébe tartozik:

a. A tagok felvétele és kizárása felett határozni, szükség esetében (3 és 4. §) a közgyűlés jóváhagyásának fenntartásával.

b. Az 1. §-ban érintett pénztárak és közös vállalkozások szabályzataira nézve tervezeteket kidolgozni, azokat a közgyűlés elé terjeszteni.

c. Az évről évre megválasztandó békéltető bizottság megalakítására javaslatot terjeszteni a közgyűlés elé, és intézkedni, hogy a segédek részéről is egyenlő számú tagok választassanak.

d. A tisztviselők megválasztásának közelebbi feltételeit megszabni, és gondosodni arról, hogy a pénztárnok kellő biztosítékot nyújtson a kezelése alatt lévő vagyon iránt. Továbbá a tisztviselők eljárása az ügyvitel felett őrködni, azoknak havi jelentését, valamint a levelezést és a havi pénztári kimutatást megvizsgálni. A tisztviselők hanyagságából netalán eredő hátrányokat, esetleg számvevői javaslatra megelőzni; jogában áll súlyos vétség esetében a jegyzőt vagy pénztárnokot vagy ügyészt, a legközelebbi közgyűlésig felfüggeszteni, s azokat helyettesíteni.

e. A közgyűlési tárgyalásokat előkészíteni, nevezetesen: a jövő évi [129.] költségtervezetet elkészíteni, valamint a közgyűlési határozatok végrehajtásáról gondoskodni.

f. A munkaviszonyból eredő panaszokat megvizsgálni, azok orvoslása iránt intézkedni.

g. A tanoncok oktatásáról gondoskodni, és az a feletti felügyeletet gyakorolni.

h. Általában a társulat céljainak eléréséről minden kitelhető módon és eszközökkel gondoskodni, egyes feladatok teljesítésére szükség esetében külön bizottságokat alakítani, a társulati kiadások fedezésére szükségelt pénzüsségeket, a költségvetés határain belül utalványozni.

A választmányi jegyzőkönyveket hitelesítésül az elnökön és jegyzőn mint jegyzőkönyv-vezetőn kívül egy kiküldött választmányi tag és egy számvevő írja alá.

A választmány maga állapítja meg a tárgyalási és ügyrendjét.

Közgyűlés

16. § A társulati tagok évenként egyszer éspedig minden január hóban rendes, azon kívül pedig valahányszor szükségesnek mutatkozik, rendkívüli közgyűlést tartanak.

A választmány határozatára, vagy ha 1-2 tag indokolt beadványban rendkívüli közgyűlés tartását kívánja, az elnökség azt összehívni tartozik.

A közgyűlés összehívása legalább 8 nappal a gyűlés napja előtt meghívójegyek által történik, melyeken a napirend tárgyai világosan kiteendők. Napirendre ki nem tűzött indítványok csak azon esetben vétetnek a közgyűlésen tanácskozás

alá, ha 5 tag aláírásával legalább 8 nappal a gyűlés napja előtt a választmánynak beadattak.

A gyűlés határozatképes, ha a tagok többsége jelen van. Ha az első összehívásra e határozatképes szám meg nem jelenék, az összehívás 8 napi határidőn belül ismétlendő, mely esetben az első alkalommal kitűzött tárgyakra nézve (25. § eseteit kivéve) a jelenlévők számára való tekintet nélkül érvényes határozat hozható.

A tárgyalások parlamentáris módon folytattatnak. A szavazás rend [129. v.] szerint felállás által történik. Személyes kérdésekben, választásoknál, és más ügyekben azon esetben, ha 5 tag kívánja, titkos szavazásnak van helye.

Az elnök csak szavazategyenlőség esetében szavazhat, midőn hozzájárulása által az egyik vagy másik indítványt határozattá emeli.

17. § A közgyűlés ügyköréhez tartozik:

a. Az elnök és alelnök a számvevők és választmányi tagok választása (lásd 8-11 és 13 §-okban.)

b. A választmány illetőleg a számvevők előterjesztése feletti határozathozatal különösen a 3. § és 4. §-ok esetében a tagok felvétele vagy kizárása feletti végleges határozathozatal, a békéltető bizottsági tagoknak évről évre való megválasztása, általános szótöbbség alapján a társulat által kezdeményezett pénztárak és közös vállalatok szabályzatainak megállapítása, a választmány évi működésének megvizsgálása, és afeletti, valamint a felmentvény iránti határozathozatal, az évi költségvetés tárgyalása és megállapítása.

c. A tanonci és segédi viszonyok közvetítési díjai iránti határozat.

d. Az alapszabályok módosítása a földművelés-ipar és kereskedelemügyi m. kir. ministeriumnak leendő bemutatás fenntartásával.

e. A hűtlen vagy társulat érdekei ellen működő tisztviselők vagy választmányi tagok letétele.

f. A társulat feloszlása vagy más társulatba olvadása iránti határozathozatal (lásd 25. és 26. §-ok).

A közgyűlési jegyzőkönyveket hitelesítésül az elnökön és jegyzőn kívül 3 kiküldött tag írja alá.

A társulat vagyonairól és annak kezeléséről

18. § A társulat vagyonát képezik:

1. A társulat alaptőkéje, mely jelenleg nincs, de a beiratási díjából, valamint a netaláni hagyományok vagy alapítványokból fog képződni.

2. A társulat jövedelme, nevezetesen:

a. Az alaptőke évi kamatai, tagdíjak sat.

[127.] b. A tagok által fizetett évnegyedi illetékek és netaláni pótlékok

c. A tanoncok és segédek felvétele alkalmával a szerződés közvetítéséért az e közvetítést igénybe vevő társulati tagok által fizetendő és időről időre megszabandó díjak.

d. A közös vállalatok tiszta nyeresiményéből a külön szabályzatok értelmében a társulatra eső rész.

19. § A társulati jövedelmekből fedezendők a társulat kiadásai, különösen:

a. A tiszti és szolgai fizetések

b. az irodai, posta, nyomdai és egyéb üzleti és kezelési költségek

c. A társulat nevében folyamatba tett közigazgatási vagy törvénykezési lépések költségei.

d. A tanonci iskoláztatásra vagy az ipar emelésére megszavazott járulékok, megjegyezten, hogy a tanonci iskoláztatásra az évi jövedelemnek legalább 10 %-a fordítandó.

20. § A folyó kiadások fedezésén közvetlenül nem szükségelt pénzek valamely intézetnél, esetleg takarékpénztári könyvecskére elhelyezendők.

21. § A bevételekről és kiadásokról évnegyedenként jelentés, és az év befejezésével okmányolt számadás készítendő, mely a számvevők általi felülvizsgálat után ezek által a felmentvény megadása végett az évi közgyűlés elé terjesztetik.

22. § A pénztárnok bárminemű fizetést, csak nyugta ellen és szabályszerű utalványra teljesíthet. Szabályszerű utalványnak tekintetik:

a. Bizonyos időszakonként rendszeren ismétlődő fizetésekre nézve, p[é]ldának o[k]áért] házbér, tiszti és szolgai fizetések, iskolai művelődési és iparcélokra megszavazott járulékok sat., oly fizetési ív, melynek fejére az utalványt tartalmazó választmányi határozat, elnök-jegyző és számvevő aláírásával van felírva, s mely az egyes részletek nyugtázására alkalmas rovatokkal el van látva.

b. Kisebb, 5 azaz öt Ft-ot felül nem haladó összegekre nézve az elnök által aláírt utalvány.

c. Minden egyéb kiadásra nézve az elnök-jegyző és egy számvevő által aláírt jegyzőkönyvi kivonat.

[127. v.] 23. § A vagyon és pénzkezelés további részleteire nézve a választmány kezelési szabályzatot dolgoz ki.

A békéltető bizottság

24. § A békéltető bizottság áll 6 rendes és 6 póttagból. Ezeknek fele a társulat részéről évi rendes közgyűlés által a tagok köréből általános szótöbbséggel egy évre választatik, másik felének a segédek részéről leendő szabályszerű megválasztása iránt a társulat vagy választmány, vagy szükség esetében a hatóság útján intézkedik.

A békéltető bizottság megválasztása után legfeljebb egy hét alatt megalakul oly módon, hogy megválasztja elnökét és jegyzőjét, ez utóbbinak nincsen szavazati joga, és tekintettel a póttagok általi kiegészítésre megállapítja ügyrendjét.

Azon esetben, ha a bizottmány saját kebeléből választja elnökét, a bizottmányi tagok száma az illető csoportbeli póttagok sorából a megválasztás sorrendje szerint egészített ki. Az elnök vagy jegyző akadályoztatása esetében a bizottság gondoskodik ideiglenes helyettesítésükről.

Felmerülő vitás ügy esetében az illető fél vagy ha az elébb az elnöknél jelentkeznek, ennek felhívására a bizottsági elnök a békéltető bizottságot a nap-óra és tárgy megjelölésével legalább 24 órával előbb összehívni és egyúttal az illető feleket a bizottság előtt való megjelenésre utasítani tartozik.

A bizottsági ülés megtarthatására az elnökkel együtt legalább 3 bizottmányi tag, és minden esetben, mindkét csoportból egyenlő számú bizottsági tagok jelenléte szükséges.

A bizottsági ülés tárgyalás alá viszi az ügyet és a békés kiegyenlítést megkísérli. Nem sikerülés esetében szavazás alá bocsátja az ügyet, és az általános szavazatöbbség alapján megállapított véleményt, valamint az annak teljesedésbe vétele iránti határidőt a felekkel közli, és azon esetben, ha a felek ezen véleménybe belenyugszanak, az ügy kiegyenlítettnek tekintendő; ellenkező esetben vagy ha az illető fél a teljesedésbe vétel iránti határidőt pontosan meg nem tartaná, a feleknek jogában áll, hogy ügyeiket az illetékes hatóság és illetőleg az iparbizottság alá viszik.

[128.] A békéltető bizottság eljárásáról rendes jegyzőkönyv vezetendő, mely az ügy kiegyenlítése esetében a felek által aláíratik, és minden esetben a jelenlévő bizottsági tagok által hitelesítettik, melyből a felek kívánatára nekik kivonat adható.

A társulat felozlása vagy más társulatba olvadása

25. § Ha a tagok egyharmada a társulat felozlását, vagy más társulatba való oladását javaslatba hozza, ez ügyben külön közgyűlés hívandó egybe. A felozlást vagy más ipartársulatba oladását célzó indítvány csak azon esetben emelkedik határozattá, ha azt az összes társulati tagok kétharmada támogatja. A felozlást elhatározó közgyűlés meghatározhatja azon közérdeklő iparcélt is, melyre a társulatnak a tartozások fedezése után fennmaradó tiszta vagyon fordítandó.

Más társulatba oladás esetben a társulati tartozások fedezése után fennmaradó összes vagyon ama társulatot illeti.

Mindkét esetben a végrendelező közgyűlésből bizottság küldendő ki a vagyon tisztaárra hozatalára és átadására. E bizottság feladata egyszersmind a társulat feloszlása vagy más társulatba olvadására iránt hozott közgyűlési határozatot a felszámolási, illetőleg a társulatnak más társulatba olvadása iránti tervezettel együtt fogantatás előtt a földművelés, ipar és kereskedelmi m. kir. ministerium elé terjeszteni.

26. § A társulat tényleg felosztottnak tekintendő:

a. Ha a tagok száma 10-nél alább száll.

b. Ha a felosztás céljából összehívott közgyűlésen harmadszori összehívásra sem jelennek meg legalább az összes tagok kétharmad többsége.

27. § Ha a társulat érvényes határozat folytán vagy a 26. §-ban megjelölt körülmények beálltával tényleg feloszlott anélkül, hogy a társulati vagyon hováfordításáról rendelkezett volna, e vagyon az illetékes iparhatóságnak adatik át, mely a társulat feloszlásáról, valamint a vagyon hováfordításáról a földművelés-ipar és kereskedelemügyi m. kir. ministeriumot értesíteni, a vagyont tisztaárra hozni, és azt közhasznú iparcélokra fordítani tartozik.

[128. v.] Mely alapszabályzat a margittai fazekas ipatársulatnak mai napon tartott közgyűlésében felolvastatván, minden pontjaiban elfogadtatott, a három egyenlő példányban aláíratván a Nagyméltóságú a földművelési, ipar- és kereskedelmi m. kir. ministeriumhoz erősítés végett felterjeszteni határoztatott.

Kelt Margittán, az 1874-ki október hó 1-én tartott közgyűlésből.

Intze Imre elnök

Lippai György alelnök

Kováts Sándor jegyző

Szabó András választmány

Bundik Sándor

Demeter István

Fazakas Sándor

Gyöngyösi Sándor

Papp József

Bundik Zsigmond

Harsályi Bálint

Juhász János

Borbi József

Nagy József

Varga Zsigmond

20571

Jelen alapszabályok a földművelés- ipar-és kereskedelemügyi m. kir. ministeriumnak a törvény értelmében bemutatattak.

Budapesten, 1874. december 7-én.

A miniszter helyett:

Havas Sándor h. államtitkár

Mária Sándor

The Charter of the Pottery Association of Margitta

In Margitta, Bihar County (now Marghita, Bihor, Romania), there has been a centuries-old history of pottery. According to the legislation, the pottery association was formed in 1874. Its charter is described in the current study.

The document lays down the rules of the organization, which – among others – refer to entry and exit, and clarify the rights and duties of the members, define the operation and organizational structure of the association and the to-dos in the event of termination or fusion with another corporation.

Források

- MNL OL Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
A 74 Magyar Kancelláriai Levéltár. Magyar Királyi Kancellária regisztratúrája. Liber coehalium.
E 166 Magyar kincstári levéltárak. Magyar Kamara Archívuma. Privilegia cehalia.
- ANR DJB Arhivele Naționale ale României. Direcția Județeană Bihor. [Román Nemzeti Levéltár. Bihar Megyei Igazgatóság.]
Margittai kisiparosok egyesülete. (Asociația micilor meseriași Marghita.)
Céhes iratok.
1872. évi VIII. tv. 83. §. <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5542>. (Utolsó letöltés: 2016. febr. 29.)

Szakirodalom

- Emódi 2013. Emódi János: A margittai fazekasság története a levéltári forrásokban. In: Emódi János – Wilhelm Sándor – Sándor Mária: A margittai fazekasság. Adatok egy nagy múltú fazekasközpont történetéhez. Nagyvárad, 2013. (Partiumi Füzetek 76.) 15–30.
- Szendiné 1994. Szendiné Orvos Erzsébet: A Debreceni Fazekas Ipartársulat története a levéltári források tükrében. In: A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XXI. Szerk.: Radics Kálmán. (1994) 197–210.